

Učebnicová zkamenělina

Jen málo dnes žijících živočichů si zaslouhuje označení „živoucí fosílie“ více než mohutná archaická ryba latimérie podivná, která si proto vysloužila i místo v učebnicích

VLADIMÍR SOCHA, PALEONTOLOG

Latimérie podivná (*Latimeria chalumnae*) patří mezi lalokoploutvé ryby, ze kterých v období pozdního devonu – asi před 370 miliony let – vznikli první suchozemští čtvernožci. Jde tedy o zástupce skupiny, která dala v dávných prvohorách vzniknout i našim plazím a posléze savcím předkům. Jde o jediný známý rod, který ve dvou dnes rozeznávaných druzích reprezentuje tuto vývojově nesmírně starobylou skupinu vodních obratlovců.

PŘEV RATNÝ NÁLEZ

Objev latimérie patří mezi populární a často tradované historky. 23. prosince roku 1938 prohlížela Marjorie Courtenay-Latimerová, kurátorka muzea v jihoafrickém East London, úlovky rybářské lodi Nerine. Na první pohled ji zde zaujala modrá ploutev zvláštního tvaru, patřící asi 1,5 metru dlouhé rybě. Když si ji pak blíže prohlédla, popsala ji jako „nejkrásnější rybu, kterou kdy spatřila...“. Latimerová pátrala v dostupných atlasech, aby rybu zoologicky zařadila, neměla však úspěch. Kontaktovala proto profesora Jamese L. B. Smithe, který se později vyjádřil, že spatřit současnou lalokoploutvou rybu bylo jako setkat se s živým dinosaurem. Podle tehdejšího vědeckého mínění byla tato skupina, dobře známá z fosilních objevů, vyhynulá již dlouhých 70 milionů let. Bylo třeba přepsat učebnice zoologie i paleontologie. Na počest objevitelky pak Smith pojmenoval nový druh vědeckým názvem *Latimeria chalumnae* (latimérie podivná). Ryba vešla do učebnicových textů i do povědomí laické veřejnosti jako nejlepší příklad „živé zkameněliny“, kterým je ostatně dodnes.

V Jižní Africe byla krátce po prvním objevu vypsána odměna

tomu, kdo uloví další exemplář, a přesto trvalo dalších 14 let, než se mohl zoologický svět opět radovat. V prosinci roku 1952 byla objevena další latimérie u Komorských ostrovů v Indickém oceánu. Jak se brzy ukázalo, u místní populace nebyla tato ryba neznámá – říkali jí „gombessa“ nebo „mame“ a náhodně ji vytahovali z moře již po staletí. Dodnes bylo v této oblasti uloveno přes 200 zaznamenaných exemplářů této přírodní rarity. Latimérie je zde v současnosti natolik populární, že se její podoba dostala i na komorský frank a do názvu národního fotbalového týmu.

INDONÉSKÝ „KRÁL MOŘE“

V roce 1997 byl na tržišti na ostrově Sulawesi (Celebes) v Indonésii objeven turisty další podivný exemplář latimérie a o rok později byl pak chycen živý exemplář, který přežil šest hodin a během té doby

podoba latimérie podivné se dostala i na komorský frank

byl poctivě zdokumentován. Ukázalo se, že u domorodých obyvatel také nebyla ryba neznámá – rybáři jí přezdívali *raja laut* neboli „král moře“. Analýza DNA ukázala, že jde o jiný druh, než který byl znám od Komorských ostrovů, a tak byl v roce 1999 stanoven nový druh – latimérie celebeská (*Latimeria menadoensis*). Podle odhadů vědců došlo k evolučnímu oddělení obou druhů zhruba před 40–30 miliony let. V loňském roce byl ve stejné oblasti chycen další živý exemplář, který přežil dokonce 17 hodin, což umožnilo další po-

drobný výzkum. Od roku 2001 byl zaznamenán úlovek latimérie také u pobřeží východoafrických států Keni, Tanzanie a Mozambiku.

Latimérie je poměrně mohutná ryba, která může dorůst do hmotnosti přes 80 kilogramů a dosáhnout téměř dvoumetrové délky, samice jsou v dospělosti mírně větší než samci. Na základě výzkumu růstových kruhů na ušních kůstkách (otolitech) byl odhadnut maximální věk latimérií na 80 až 100 let. Samice jsou vejcoživořodé a pohlavně zřejmě dospívají až po dosažení 20. roku života.

Tyto ryby většinou obývají moře v hloubce 90 – 200 metrů pod hladinou, mohou se však vyskytovat i v hloubce 700 metrů. Živá latimérie podivná má obvykle tmavě modrou barvu, indonéský druh je zbarven dohněda. Přestože je latimérie geograficky poměrně značně rozšířena, její populace nejsou příliš početné a dnes je zoology klasifikována jako kriticky ohrožená, čemuž odpovídají i přísná zákonná opatření. Stále tak existuje šance, že se „ryba z doby dinosaurů“ nestane smutnou obětí éry člověka. «